

ו' בכסלו, תשע"ט, 14.11.2018

גיליון מס' 635

פרשת ויצא

הר, שדה ובית

מאת תחיה תמרי, שדה אליהו

"וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה. וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאֲשֵׁתוֹ וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא" (כ"ח,י). כיוון שלא מסופר איזה מקום, אין זאת כי אם מקום הידוע לנו מכבר. ואיזה הוא? כשאברהם מוליך את יצחק לעקדה **"וַיֵּרָא אֶת הַמָּקוֹם מֵרָחֵק" (כ"ב,ד)**, אומרים חז"ל כי זהו הר המוריה. כאן, במקום שסבו היה מוכן להעלות את בנו יחידו ואהובו, את אביו, כקרבן, שוכב עתה יעקב כשאבן מתחת לראשו והוא בדרכו לחרון. רק כעת התברך יעקב **"וַיִּתֵּן לָהּ הָאֱלֹהִים מַטְל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ" (כ"ח,כ)** וכבר נאלץ לברוח מזעמו של עשו. כגורלו של הסב כן גורלו של הנכד. אברהם נאלץ לעמוד בעשרה ניסיונות קשים, דווקא לאחר שנתברך, **"וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל וְאֶבְרָכָה וְאֶגְדְּלָה שְׂמֶךְ וְהָיָה בְּרָכָה" (י"ב,ב)**. אף יעקב הנצר האמתי של אברהם, עובר דרך ייסורים עד שזוכה להגיע למעמדו.

יעקב בא אל ה"מקום" ושוקע בשינה? האם לא היה מתאים יותר אילו ישב שם כל הלילה כולו כמתייחד עם המקום, כמתפלל, כקולט רשמים לפני צאתו לחרון? אומר רבי ישראל מסלנט: דבר גדול לימד אותנו כאן יעקב אבינו – גם כאשר מגיע האדם למקום מרגש ומסעיר... חייב הוא לשמור על קור רוחו, על מהלכיו הטבעיים. **"וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם"**, מסבירים חז"ל – התפלל במקום ושכב לישון. כל דבר בעתו אומר רבי ישראל מסלנט. להתפלל – בזמן תפילה. לאכול – בזמן אכילה, לישון – בזמן שינה. כל המשנה סדר יומו הקבוע ונתפס לרגשנות יתירה, לאובדן ממדי הזמן, פוגם ומפחית. דווקא ב"מקום" זה התאמץ יעקב לנהוג ללא שינוי כלשהו בזמני היום והלילה. "התהוות התפילה, אור שעותיה המיוחדות, סוגיה וגוון סולם קולותיה – כל אלו אחוזים באבות האומה בשיגם ושיחם כפי שהוא נצר בזיכרון החי של שפת הקודש: צלותא לאברהם, שיחה ליצחק, פגיעה ליעקב, תפילה למשה ומזמור לדוד, התחינה לחנה ושוועה לאיוב" (מתוך שירת התפילה – הלל וייס).

"וְהָיָה סֵלֶם מִצֵּב אֲרֻצָּה וְרֵאשׁוֹ מִגֵּיעַ הַשָּׁמַיְמָה" (כ"ח,י"ב). למדנו מכאן ששלמות אמתית היא זו הניצבת בשתי רגליה על קרקע המציאות, אבל ממריאה במחשבותיה עד לשמים. סולמו של יעקב, המתגלה לו ברגע של שיא מצוקתו, אומר לו: זכור, לעולם אל תנתק עצמך מן המציאות, אך יחד עם זאת לעולם אל תוותר על התקווה ועל קורטוב של דמיון. פירושים רבים ניתנו לחלום יעקב. אומר הרב יונתן זקס: "מדבריו של יעקב, בהתעוררו זהו מפגש בין אדם לאלוהים, מפגש שלימים, ייודע בשם תפילה, בבית אלוהים בית אל. מושג שעתיד היה להתממש בדורות הבאים במקדש ובבית הכנסת, ספר הזוהר מזהה את הסולם מחלום יעקב עם התפילה: המתפלל נמצא בארץ, אך תפילותיו נשמעות בשמים". וממשיך הרב זקס ואומר, "הצורה של התפילה היהודית משקפת את מודל

הסולם שמלאכים עולים ויורדים בו, ההשראה לאופן התפילה היא בלי ספק, חלום יעקב שמקיץ מהחלום ואומר "אֵכֶן יֵשׁ ה' בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי".

בשנת תש"ל מפרסם המשורר אבא קובנר את השיר **כָּל פְּעֻמוֹנֵי**:

**הַיּוֹם הָרְהוּי / תְּפִאֲרַת קְדוּשֵׁי בְּשָׁחֲרִים! / הַעֲמֵק הַמַּר עוֹדְנוּ כְּבוֹשׁ לְרַגְלֵינוּ / כִּי לְעוֹלָם לֹא יֵקֵב / חֲלוּמְכֶם אֶת הָהָר.
סֶלַח לָהֶם אֲבִינוּ לְעוֹלָם / כִּי מְעוֹלָם לֹא הָבִינוּ / מֵאֵלֵינוּ חֲמָרֵי בְּגִין עֲשׂוּי / זֶה סֵלֶם יַעֲקֹב.**

קובנר מתייחס אל חוויה לאומית ממלחמת ששת הימים, המפגש של החיילים עם הר סיני, ומקומות מקראיים במדבר. השיר פותח בהתייחסות אל הנופלים בקרב (קדושי בשחורים) ובו מקבל המושג "סולם יעקב" משמעות סמלית של חוסן לאומי. אותם חומרי בגין שמהם עשוי "סולם יעקב", מזכירים לקורא שבמלחמות ישראל יש את הכח והעוצמה הנמצאים במונחים כמו "ההר" ו"סולם יעקב", ותובעים מאתנו לחיות לאור מה שמשתמע מהסמלים הגבוהים האלה.

בספרו "תורה של הנפש", מתייחס הרב אילעאי עופרן לפשר החלומות בספר בראשית. יעקב מאמין, בניגוד לבניו, שתתכן התגלות א-ל ואכן הוא מדבר עם ברואיו, ועם זאת הוא מכיר באפשרות שלפיה החלום אינו אלא הרהור פנימי שלו עצמו. בסיום הפירוש כותב הר' אילעאי: "דמותו של יעקב מבקשת ללמד אותנו על חשיבות השילוב והאיזון בין הקולות השונים. אדם צריך לבקש לשמוע את דבר האלוקים המדבר אליו, אך צריך גם לבקש לשמוע את הקול הפנימי שבתוכי נפשו פנימה". גם בתורת הקיבוץ הדתי העכשווי, נכון לשמוע ולהקשיב לכל הקולות ובייחוד לדעת את האיזון ביניהם.

תחיה תמרי, חברת קיבוץ שדה אליהו.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום [subscribe](#) בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב [unsubscribe](#) בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il